

Jõulupühad aitavad meil end korrastada

ANTS RAJANDO,
VORMSI KOGUDUSE ÕPETAJA

Ainult vanemad meie hulgast mäletavad seda aega, kui jõulude tähistamine oli piiratud kodu ja kirikuga. Täna seaks oleme ammu jõudnud harjuda, et aasta lõpp seisab jõulude ootuse tähe all.

Aga kui me mõtleme jõulude ootusele, kas me siis alati teame, mida me päriselt otsime, ootame ja tahame leida? Tänapäeval on koguni jõutud küsimuseni, kas üldse on midagi otsida ja oodata. Ma ei mõtle siin jõuludeks valmistumist ega pühade eneste välist külge. Ka mitte seda, et püha kasutatakse suure kära saatel omakasu saamise eesmärgil, olgu siis äri huvides või meelelahutuseks. Selles pole midagi iseäralikku. Kahju on aga, kui inimesed sellest ärakasutamisest väsivad ja tüdinevad ning ei tahagi enam mõelda pühade tõelisele tähendusele. Pean silmas siin ülevalt inimlikku, mida need pühad võiksid ja peaksid kõigi jaoks tähendama. Jõuluajal mõtleme koos soojusest ja inimeste ühtekuuluvusest,

laste rõõmust ja armastusest, mõtleme hingerahust ja inimeste heast tahtest. Aga kas ikka päriselt teame, mida me tegelikult ootame ja otsime? Küllap on paljudele tuttav tunne, et kõik mida kogesime, oli vaid justkui aimdus veelgi sügavamast ootusest. See ootus võib olla nii sügaval kõige muu all, et pole leidnud meie jaoks õiget kuju ega nime. Julgen öelda, et tänapäeva maailm on väga pealiskaudne. Paljude päevad mööduvad väikeste või suurte ekraanide ees, kus pildid vahelduvad kiiresti ilma, et jõuaksime järele mõelda, mida me tegelikult näeme või teeme. Või kelle etteantud mõtteid mõtleme. Pühade ajal võiksime pöörata oma silmad lähedaste poole. Ja taeva poole. Olla vaikselt ilma silma- ja kõrvaklappideta. Kuulata oma sisemist häält ja vaadata südamesse. Kui oleme piisavalt tugevad, võime endalt jõulude valguses küsida: kui korras me ise oleme? Või kui segaduses ja katki? Selle küsimuse ebamugavus ja valu tuleb ära kannatada, et jõuda jõulude tähenduseni.

Enesekorrastus on kui puude taha nägemine ja minemine. Ikka sinna, kus on valgus.
Foto Egon Erkmann

Looja on andnud meile selle ilusa maailma ja elu, on andnud mõistuse ja südametunnistuse, et saaksime seada oma kodu, oma kogukonna, oma rahva ja riigi asjad paremasse korda. Aga me suudame seda ainult siis, kui saame ise korda. Kui võtame vastu jõululapse olemasolu sügavama saladuse ja lähtekoha. Võtame vastu nii, nagu ta on tulnud meid otsima ja aitama. Kui laseme valgusel paista oma hinge ja rahul tulla oma südamesse. Soovin kõigile õnnistatud jõulurahu ja rõõmsat pühadeaega!

Jõuluaeg Vormsil

Pühapäeval, 24. detsember kell 17 jõuluõhtu jumalateenistus kirikus
Esmaspäeval, 25. detsember kell 11 I jõulupüha jumalateenistus kirikus
Teisipäeval, 26. detsember kell 17 laste ja noorte jõulupidu koguduse majas

Muudatused 2024. a praamigraafikus

8. jaanuarist 2024 kehtivad Vormsi valla soovil Sviby-Rohuküla praamigraafikus argipäeviti uued lõunased väljumisajad.

Muutuvad sõiduajad:
• esmaspäevast reedeni väljub Sviby sadamast lõunane praam kell 13.20 (enne 13.05),
• lõunane praam Rohukülalt väljub teisipäeval kell 12.30 (enne 12.15); esmaspäeval, kolmapäeval ja neljapäeval kell 14.30.
Lõunased väljumisajad muudeti koolipere palvel, et mandrile huviringidesse minejad ei peaks poole koolitunni pealt liinibussile kiirustama. Suveperioodil küll koolitööd ei toimu, aga

vältimaks segadust lõunase praami erinevate väljumisaegade, jääb muudatus kehtima aasta läbi. Lisaks laiendati Vormsi valla, Kihnu Veeteede ja Transpordiameti kokkuleppel kevad-suvisel perioodil piiranguid raskeveoste. Täpsema info piirangute kohta leiab Kihnu Veeteede kodulehelt veeteed.com. Vormsi vallavalitsus jätkab läbirääkimisi Transpordiametiga, et nõ üleminekukuudel kevadel ja sügisel oleks graafikus täiendav pühapäevane reis. Samuti jälgime, et vormsilastel oleks võimalik osaleda maakondlikel ja riiklikel sündmustel ning külalistel osa saada Vormsi sündmustest.

Vormsi vallavalitsus

Kaks aastat

JAAK KAABEL, VOLIKOGU ESIMEES

**Viimastest omavalitsuste valimistest on möödas ligikaudu kaks aastat ja järgmis-
teni on umbes samapalju minna.**

Vaadates volikogu esimehena ja valimisliit Avatud Vormsi juhina möödunud kahele aastale tagasi, siis kahtlemata oli meie meeskonna visioon, et selle ajaga oleme suutnud rohkem ja kiiremini ära teha ning nii mõnegi argise tegemisega paremini valija ootustele vastata. Avatud Vormsi loomise üheks eesmärgiks oli tuua uut energiat, uusi mõtteid ja muutusi. Avatud Vormsi valimisliidu tulekus on nooruslikku kärsitust, mõninal määral idealismi ja elutervet naiivsust – eriti kui võtta võrdluseks eelnenud mustrid Vormsi valla juhtimises. Samas ei ole üleliia üllatav, et just mõõdukas naiivsus, idealism ning noorte ja nooruslike inimeste teotahe on olnud see, mis on hoidnud asju käimas. Täna on veel ligi poolteist aastat aega edasi minna ja teha asju paremini kui seni.

Positiivsetest arengutest on hea tuua esile, et oleme valmis tegema investeringuid Rälby sadama ehitustööde II etappi, mobiililevi parandamisse täiendavate mastide püstitamise Söderbys ja Kersletis ning spordisaali rajamisse Hullos. Vormsi jaoks suured asjad juhtuvad siis, kui neil on konkreetsed eesvedajad ja ka natuke idealismi. Et me oleme nimetatud investeringuprojektidega nii kaugele jõudnud, tahaksin esile tõsta ja tänada tubli panuse eest nende ettevõtmiste käilakujusid, Avatud Vormsi liikmeid ja asutajaid Andres-Andi Sarve, Toomas Sarve ja Mikk Puurmanni. Märgiline on, et alates käesolevast õppeaastast saab Vormsi koolis jälle õppida rootsi keelt. Muutunud on ka kooli juhtkond. Vallamajas on toimunud viimase kahe aasta jooksul personaliuendus ja oluliselt on paranenud vallamaja kommunikatsioon. Sealhulgas käivitasime kaasava eelarve, et vormsilastel oleks võimalus rohkem valla arendustegevustes kaasa rääkida. Samuti hakkas ilmuma jälle valla ajaleht. Valla kommunikatsiooni toetab uus ja omanäoline

Vormsi visuaalne identiteet, mis püüab pilku ja loodetavasti leiab veelgi laialdasemat kasutust meie kõigi poolt. Senine suurim investeringuprojekt on olnud teede tolmuvaiksuse muutmise küllades. Märkimata ei saa jätta avatud kaugtöökantori loomist Hullos koolituskeskuse ruumides. Tänu praami piletimüügisüsteemi uuendusele saab vormsilane kohalikele elanikele eraldatud piletitel eelise kõikidel reisirajadel. Praegu on kõige päevakajalisem vinduma jäänud teemaplaneeringu menetlemise lõpetamine ja uue üldplaneeringu algatamine. Viimane on mõistagi mõnevõrra kirgi küttnud ja erinevaid osapooli pannud arvamust avaldama. Eks üldplaneeringu menetluses kohtuvadki erinevad huvid ja lõpptulemus saab olla reeglina küllaltki laialdane vastastikune kompromiss. Valimistel tõime välja, et valimisliidu Avatud Vormsi soov on muuta vallajuhtimine kogukonda kaasavaks ja liitvaks ning erinevaid huvigruppe arvestavaks ja otsuste tegemisel läbipaistvaks. Vallavalitsuse oluliseks ülesandeks on arutelude võimaldamine ja ergutamine. Kui üldiselt oleme sellega hakkama saanud, siis üldplaneeringu menetlemisel ei ole ilmselt suudetud kommunikatsiooni ja kaasamist puudutavatele ootustele vastata. Tegureid on siin loomulikult palju ning omaette küsimus on, kas üldplaneeringu menetlemine saabki oma olemuselt üdini liitev protsess olla. Kindel on, et siin on mõtteainet järgmiste nõupidamiste ja avalike arutelude eel. Kokkuvõtvalt saab öelda, et oleme teel ja usume jätkuvalt positiivsesse muutusesse ja jõudu, mida ühised eesmärgid Avatud Vormsi, volikogu ja vallavalitsuse koostöös saavad luua. Rahulikku pühi ja meeleolukat aastalõppu!

Läänemaa sportlikum perekond elab Vormsil

Spordiliit Läänela tunnustab igal aastal spordi ja sportlikkusega seotud inimesi Läänemaal. Sel aastal sai Läänemaa sportlikumaks perekonnaks perekond Varblane Vormsilt: isa Mikk, ema Kristel ja tütre Liise ja Marie. Pere on aktiivse elustiiliga ning Mikk on entusiastlik spordikorraldaja, veab saalihoki mängimist ja tegeleb Vormsi noortega. Vormsi vald õnnitleb tunnustatuid!

Vallal on mobiilne generaator

Vormsi vallal on treilerile paigaldatud generaator, mis võimaldab elektrikatkestuse ajal seda viia vajalikku kohta. Kohad, kus generaatori ühendusvõimalused on kontrollitud: Hullo tankla, kauplus, koolimaja ja lasteaed. Lisaks sobib ühendusvõimalus ka Haapsalu Veevargi süsteemiga (Hullo veevarustus). Teine mobiilne generaator on Vormsi päästeteenistusel.

Lumetõrjest saare teedel

Vormsil on riigi- ja vallateed, mille hool-duse eest omanikud vastavalt vastutavad.

Teede korrasoleku puuduste korral tuleb teavitada järgmiselt:

- **riigiteedel** (s.o ida- ja läänering ning Sviiby sadamatee) avastatud puuduste korral helistada Häirekeskuse valvenumbril 1247. Nii jõuab teade kõige operatiivsemalt teehoolidajani;
- **vallateede** ja erateede puhul, kus vald on kodusesse pääsemisel abiks olnud, on kontaktiks Vormsi valla majandus- ja haldusspetsialist Andres-Andi Sarv, kelle telefon on 514 1418. Turvalist liiklemist!

Kaasava eelarve tulemus

Sügisese kaasava eelarve hääletamisel sai enim hääli projekt „Ühtsed viidad vaatamisväärsustele ja küla tutvustavad „plakadid“!“. Hääletajaid oli 60 ja 32 häält anti võitnud projektile. Hääletamisel said osaleda Vormsi valla elanikud. Edasi saab projekt koha valla 2024. aasta tegevuskavas ja eelarves. Kaasavat eelarvet korraldab Vormsi vald kindlasti ka järgmisel aastal.

Veebileht rannarootslastest

Haapsalu Turismiinfokeskuse kodulehele www.visithaapsalu.com lisati alamleht rannarootslastest. Alamleht tutvustab rannarootslastega seotud alasid Nõval, Noarootsis, Vormsil ja Haapsalus. Samuti annab ülevaate rannarootslastest ning mida nad tegid ja kuidas elasid. On lugusid, legende ja fakte. Vaata alamlehte aadressil: www.visithaapsalu.com/rannarootsi.

Muudatused volikogu koosseisus

Sügisel peatasid kaks volikogu liiget omal soovil tähtajaliselt liikmelisuse.

Volikogu koosseis on järgmine: valimisliit Avatud Vormsi liikmed Jaak Kaabel (volikogu esimees), Kata Varblane (volikogu aseesimees), Algor Streng ja Henry Timusk (Madli Pauluse asendusliige); Keskerakonnast Arvo Allik ja Ivo Sarapuu; valimisliit Tasakaalus Arenev Vormsi liige Tanel Viks (Heino Pauluse asendusliige).

Volikogu koosseisu muutusega muutusid ka komisjonide esimehed:

- Henry Timusk – hariduskomisjon ning sotsiaal- ja turvalisuskomisjon,
- Kata Varblane – kultuurikomisjon ja revisjonikomisjon,
- Algor Streng – ehitus- ja keskkonnakomisjon,
- Jaak Kaabel – majanduskomisjon.

Komisjonide koosseisudega saab tutvuda kodulehel vormsi.ee/valitsemine/volikogu/volikogu-kontaktid

Valikutest ja nende keerukusest

MARIS JÕGEVA, VALLAVANEM

Kirjutada saab ilust ja helgusest, mis on selle aasta lõpu toonud hulgaliselt rõõmu, aga räägin hoopis valusatest valikutest, mis pikemas plaanis teevad saarele head.

On isiklikud valikud, kuid neid mõjutavad omajagu kogukondlikud valikud. Näiteks Vormsile oma elu sättimine on isiklik valik, mis on muidugi seotud paljude elukorralduslike küsimustega. Tihti tähendab see loobumist karjäärist või mugavustest, vastu saab siiajääja või tulija võimaluse hingata samas rütmis mere ja metsaga, elada kesk turvalist kogukonda.

Vormsi vald vastutab kogukondlike valikute eest. Vald peab tagama oma inimestele teenused, korraldama arendustegevust ja olema kogukonna hoidjaks ning arendajaks. Pikaajalised valikuid tehakse ühiselt arengukava ja üldplaneeringuga, iga-aastased tegevuskava ja eelarvega ning igapäevased valikud juhtimisotsustega. Plaanid peaksid andma vastused küsimustele, milline on saare tulevik, millises suunas näeme ette arengut ja mida teeme ühiselt soovitud jõudmiseks. Eelarvega pannakse paika probleemide lahendamise järjekord ning igapäevased otsused nõuavad isiklike meeldivuste seast avaliku huvi ära tundmist.

Vormsil koostame uut üldplaneeringut ja see sunnib hindama, kas oleme eesmäärke

sõnastades mõistnud neid ühtmoodi. Samuti seda, kas oleme olnud neid kirja pannes ausad, ega ole mugavusest jätnud keerulised teemad puudutamata. Pahatihti jäävad lahti rääkimata teemad, mille puhul ristuvad väärtused ning igaühe isiklikud valikud. Nüüdki on üldplaneeringu aruteludes jäänud kõlama etteheide, et looduskeskkonna hoidmine vastandub ambitsioonile viia uuele tasemele saare ettevõtlus, luua töökohti ja suurendada püsielanikkonda.

Samas olen imetlenud tänaseks juba aastaid tagasi kirja saanud arengukava, mis arvestab Vormsi erilisust ja väärtuslikkust ja näeb ette tegevusi, et edasi liikumiseks seda alles hoida.

Kaks, pealiskaudsel lugemisel justkui vastukäivat eesmärki – edasi liikumine ja säilitamine – on arengukavas kenasti teravikuks seotud. Kokkulepe väärtustab saare elukeskkonda ja kohalikke ressursse nii, et need saaks saare vajaduste jaoks kasutusse võtta ja samas et nad otsa ei saaks. Esikohale jääb alati püsielu saarel, mis tähendab, et arengueesmärgid peavad toimima tasakaalukalt – toetama muutust, seda samal ajal kontrollides, et Vormsi oma praeguses võlus elukohaks valinud inimesed ei oleks sunnitud siit lahkuma.

2024. aasta eelarve keskmes on samuti kohalik elu ja võimalused siin elamiseks: investeerime lastesse, alustame

teede remonti, parandame turvalisuseks ja töötamiseks vajalikke teenuseid. Investeeringutest keskendume pikaajalistele vajadustele või siis töödele, mis on aastaid ootel olnud. Pingutame selle nimel, et teenused – olgu see siis heakord, vabaharidus, vajalikud teenused – saaks võimalikult suurel määral korraldatud kohalike inimeste poolt, mis lubab suurendada igaühe sissetulekuid.

Vormsil, nagu igas väiksemas piiratud kogukonnas, võimendub see, mis suuremas lahustuks. Nii on ka igapäevastes otsustes kõige keerulisemad valikud seotud sellega, kuidas kuulda jõuliste hääle tagant vahel hääletut ühist huvi või kuidas täita valla rolli õiguspäraste otsuste tegijana siis, kui need otsused ei ole kellelegi soodsad.

Tasakaal on alati Vormsil olnud üks edu võtmeid. Kui see on paigast ära, võib muidugi kohaneda. Aga tõenäoliselt on pikas plaanis kasulikum tasakaal taastada. Erimeelsuste ja erinevate huvide kokkulepe ning ühise visiooni hoidmine nõuab kindlasti pingutust. Tean aga, et erinevad kogemused, oskused, vaatenurgad on tasakaalu otsimisel tähtsad ja rikastavad. Oleme tõeliselt rikas kogukond. Oleks patt karta, jätta pingutamata ja lasta kõigel sellel rikkusel raisku minna.

Soovin kõigile vormsilastele rahulikku meelt, oskust kuulata ja rõõmu üksteisest. Soovin kauneid jõule pere ja omade seltsis. Uus aasta tulgu veel parem kui eelmine!

2023 oli Vormsil hundijahiaasta

EGON ERKMANN

Vormsi Jahiselts tabas detsembris enamuse Vormsil elavatest huntidest. Aasta jooksul on lastud seitse hunti, viimasel ajukahil lasti neli hunti, sealhulgas suur isahunt.

„Hundid on teinud suure vea ja jätnud jäljed maha,“ rääkis Ants Varblane ajukahis osalejatele laupäeval, 16. detsembri hommikul Hullo lennuvälja servas asuva jahiseltsi hoone juures. Lisaks Vormsi jahimeestele oli palju osalejaid mandrilt – kokku 54 kütti. Vormsi Jahiseltsi esimees Rein Veitmaa naljatles, et ajajaid – keda oli kümmekond – ei lähegi vaja, sest jahimehi on palju ja ala on väike.

Hommikusel luurel avastati kõigi kuue hundi jäljed Suuremõisa ja Förby maantee ja mere vahelisel alal. Nii jäidki ühte metsatukka valvama kohalikud jahimehed ootamaks kuni pannakse paika jahiliinid.

Kui jaht algas, selgus, et hunte enam valvataval alal ei ole. Jahimeeste rohkus, raadioside ja lumi aga juhatasid taas huntide juurde. Hundid liikusid Förbyst üle lahe Suuremõisa holmi, kus merejää tabati kaks hunti. „Umbes 150 meetri pealt lasin,“ ütles vormsilane Kaido Valm, kes lasi vintraudse jahipüssiga hundijahi esimese hundi. Suvel tabas Valm samuti ühe hundi.

Kolmas hunt lasti jahi käigus lennuväljal ning haavati neljandat. Pärast jahti said jahimehed kogunemiskohas jälgida veel ühe hundi jooksu üle lennuvälja.

„Suur on isahunt, kes ilmselt on juht olnud,“ räägib Veitmaa kuuseokstel lebavate lastud huntide juures. Lisaks kaks emahunt. Pühapäeval tabas Vormsi jahimees Kristo Hänni ka haavatud isase noorhundi

Jahiseltsi esimees Rein Veitmaa näitab küttidele huntide asukohta. Foto Egon Erkmann

Sviiby-Rälby-Diby ruudus. Neljast hundist kaks küttisid mandrimehed.

Lastud hundid mõõdetakse ja kaalutakse ning saak jääb trofeena laskjale. Üheksast saarel olnud hundist on alles jäänud kaks, arvatavasti emahunt koos emase noorhunniga. „Et suur isa võeti ära, siis nad võiks olla nii targad, et lahkuvad,“ arutleb Veitmaa. Eraldi hundijahti enam pidama ei hakata, kuid üks hundilaskmisluba on jahiseltsil veel alles ning võimalusel kasutatakse see ära. Selleks aastaks on lõppenud põdrajaht, kuid kestab veel kitse- ja metsseajaht.

18. novembril korraldati samuti suur ajukah, kuid hundid jäid siis tabamata, sest nende asukohta oli ilma lumeta raske määrata. Siis osales ajukahil ligi 60 inimest, kellest pooled olid jahimehed ja pooled ajajad.

24. detsembril algab metsas aga jõulupühadeaegne jahirahu. „Siis läheb jahimees metsa ja annab enda panuse metsaelule,“ kirjeldab Veitmaa traditsiooni. Vormsigi jahimehed viivad metsloomadele vihtasid, heina, juurvilju ja söödaseemneid.

Vallamaja kroonika

Lühike ülevaade kohtumistest ja aruteludest, kus vallatöötajad on osalenud

3. nov – üldplaneeringut ettevalmistav arutelu rahvamajas
6. nov – vallavanem kohtus Haapsalu Veevärk AS juhiga
7. nov – vallavanem KOVide visioonikonverentsil Tallinnas
13. nov – vallavalitsuse istung
14. nov – Läänemaa kriisikomisjon
17. nov – volikogu istung
21. nov – vallavanem ja infojuht kriisikommunikatsiooni koolitusel
22. nov – haridusspetsialist ja infojuht kaasamise koolitusel
22. nov – vallavanem kohtus Vormsi kooli õpetajate streigimeeskonnaga
22. nov – SA Läänemaa nõukogu koosolek
23. nov – tulevikuomavalitsuse töörühma kohtumine
23. nov – Hõbekohvik, teemaks info liikumine
27. nov – vallavalitsuse istung
27. nov – Vormsit külastas ja andis nõu Hiiumaa jäätmejaama juht
27. nov – Vormsit külastas Toidupanga meeskond
30. nov – esimene üldplaneeringu külade toimkonna kohtumine
1. dets – üldplaneeringut ettevalmistav arutelu rahvamajas
2. dets – vallavalitsus oli külas Dibys, osalesid ka Norrby elanikud
5. dets – vallavanem kohtus Riigikogu saarte toetusrühmaga
6. dets – regionaalne kriisikomisjon, vallavanema ülevaate Vormsi kriisivalmidusest
8. dets – hankekomisjoni koosolek
12. dets – kohtuistung Kärre tee sundvalduse vaidluse osas
14. dets – infotund ehituskeeluvööndist
15. dets – volikogu istung
15. dets – vallavalitsus oli külas Hosbys
16. dets – vallavalitsus oli külas Rälbys
17. dets – Vormsi jõululaat
17. dets – tunnustati Läänemaa spordivaldkonna tegijaid
19. dets – jõulutervituste viimine küladesse
20. dets – Vormsi kooli jõulupidu
21. dets – väärikate jõulupidu
29. dets – aastalõpupidu ansambliga Väikeste Lõõtspillide Ühing

Prügemajad said valgustuse

Vormsi külates asuvates prügemajades on detsembri teisest poolest valgus. Päikesepaneelide toitel töötavad LED-valgustid teevad toimetamise prügemajades mugavamaks ja aitavad igale jäätmeliigile sobivaima konteineri lihtsamini üles leida. Töö sai teoks tänu väikesaarte programmile.

Parvlaev Ormsö tegus aasta

Parvlaev Ormsö oli teinud detsembriks mandri ja Vormsi vahel 2530 reisi. Üheteistkümne kuu jooksul vedas Ormsö edasi-tagasi kokku 71 122 reisijat, 27 546 sõidukit ja 3045 jalgratast. Juunis sõidutati 10 375, juulis 14 662 ja augustis 12 308 reisijat. Vähim reisijaid oli jaanuaris ja veebruaris – 2770 ja 2675 inimest. Kõige rohkem sõidukeid ja jalgrataid oli samuti juulis – 4163 sõidukit ja 1407 jalgratast.

Kogukonna süda on kool!

HENRY TIMUSK, VOLIKOGU HARIDUSKOMISJONI ESIMEES

Vaadates ja rõõmustades meie oma kooli hea ja iga päevaga järjest parema käekäigu üle, tuleb paratamatult silmade ette üks teine väike maakool, mis oma pidajaga – kohaliku omavalitsusega – on lootusetult pahuksisse sattunud.

Ühelt poolt tuleb tunnustada riiki, et ta on usaldanud omavalitsustele nii suure otsustamisvabaduse, sest kuidas teisiti see saakski olla.

Teisalt, kui üks omavalitsus tundub kuritarvitavat seda vabadust, siis ei paista kaitset justkui kuskil. Tahtmatult tulevad meelde rebase sõnad väikesele printsile – sa vastutad alati kõige selle eest, mis sa taltsutanud oled. Ometi tundub, et seda lihtsat tõde ei taheta alati mäletada.

Üks väheseid teemasid, milles läbi kirju valimisliitude ajaloo kõik Vormsi liidud ühel meelel on olnud, on see, et kool peab säilima. Ja kui vähe on Metsküla kooli näitel tarvis selleks, et ühe väikese kogukonna vankumatu soov oma kodukoha kooli pidada jalge alla tallata.

Meie riigi tulevik on tugevad kogukonnad. Kogukonna teeb tugevaks kool. Selline kool, kus tahetakse käia ja kool, mis ei ole lihtsalt asutus, vaid kogukondlik vaimukeskus.

Vormsi vallavolikogu hariduskomisjoni nimel soovin rahu ja jõudu väikese Metsküla kooli suurele perele. Loodan, et jõuluaeg tuletab otsustajatele meelde lepliku meele väärtuse ja andestamise jõu!

Avalikes aruteludes on Metsküla kooli probleem taandatud peamistele tänast elu liikumapanevatele hoobadele, milleks raha ja võim. Raha osas, et seda ei ole(vat), võimu osas, et seda on jahmatavalt palju. Oma tegevust jätkav koolipere näitab kätte, et on ka teistsuguseid, meelekindlusest pärinevaid jõuallikaid.

Siin on suudetud üles ehitada see, millest heale koolile mõeldes on unistatud sajan-deid – ühisvaim ja vaimustus teadasaamisest, kogemustest ja elamustest õppimine, elavad kokkupuuted loodusega, põlvkondade side, soe üksteist hoidev õhkkond ja et koolipere hõlmab enesesse ka ümbruskonna rahvast. Tundub, siin on suudetud luua pedagoogiline oaas, mille poole püüdesid läinud sajandi alguse suured kooliuuendajad. Niisugused koolid kiirgavad oma kogu süsteemi tervendavat mõju kaugele.

Oma elatud ajast ei mäleta ma perioodi, kuis ametlikus pedagoogilises agendas ilmutab end nii suur ükskõiksus selle suhtes, milline on oma moraalilt ja vaimult see inimene, kes koolist väljub. Kui mitte arvestada, et ta peab olema ettevõtlik, digipädev ja tööturu nõuetele paindlik. Isegi kommunistliku kasvatuse nn uus inimene sisaldas teatud vaimusele viitavaid

Vormsi koolis ja lasteaias hoitakse alles traditsioone, mis pärit ka kaugest minevikust. Fotol on Vormsi lasteaias mardid. Foto Vormsi lasteaiast

Inimlikkuse vaibuv hääl?

TIIU KUURME, KASVATUSTEADLANE

Metsküla kooli saaga on puudutanud paljude eestlaste hingekeeli, mõnede sõnul saanud justkui uue vabadusvõitluse või vähemalt vastuhaku sümboliks. Võimalik, et isegi laiemaks ajastuomase vaimu vastaseks ilminguks, hoiatuseks: siit edasi enam ei või.

tunnusjooni, olles maha viksitud kristlike tekstide pealt, ja eksamil pidi seda punkti teadma. Juba kristluse-eelsesse aega ulatunud arutelud inimese kujunemisest ja kasvatusest on eri kultuurides eneses kandnud inimese ideaali, mille tuumaks tema väärtused ja moraal. Neist küsimustest pole mööda vaadanud ükski pedagoogilise mõtte klassik, olles otsinud hea elu aluseid.

Inimühiskonna ja kultuuride näo määrab tegelikult inimeste sisemine meelelaad, väärtused, suhtemustrid, hinged, intellekti suutlikkus. See on vastasmõjus kõigega, mis iseloomustab ühiskonnakorraldust. Kõikides kultuurides ja ühiskondades on vaikimisi teatud, kui langeb see n ä h t a m a t u kindlus ehk vaimujõud, laguneb ühiskond ja hääbub kultuur.

Metsküla kooli juhtum on paljastav mitmes mõttes. Paljastus illusioon demokraatiast kui rahva võimust. Millised hoovad on üldse jäänud rahvale oma elu kujundamiseks ning enesekaitseks – omaenese rahvusriigi võimude kuritarvituse eest.

Sai ilmsiks, et meil puuduvad seadused eemaldada võimult

isikud, kes ilmselgelt kahjustavad kogukondade elu, riiklust, rahvust, kultuuri ja majandust. Olen lugenud Metsküla kooli kohtule esitatud ning juristide koostatud pikemat dokumenti, kus korduvaks motiiviks valla võimude soovimatus järgida nii valla kui ka vabariigi seadusi. Kohtule, kes võttis koolilt õiguskaitse, vististi polnud see dokument argumendiks.

Inimese hariduskäik määrab suuresti milliseks ta kujuneb. Kas temas leidub nii üldinimlikke kui ka isikulisi põhiväärtusi ning vaprust neid esindada? Metsküla kooli kogukonnal, tundub, on eelmainitud väärtused olemas.

Maakoolidest on tehtud rohkesti romantilisi sõnu. Ent nende olemasolu mõju on täiesti praktiline – see on kogukondade olemasolu ja maakotade elujõud. Selle aasta alguses ilmus Soome uurijate raport nende maakoole laastanud reformide tagajärgedest valdadele. Selgus, seal, kus oli koole rohkem suletud, kahanes valdade elujõud kiiresti, kadus ettevõtlus ja lahkusid inimesed. Küll aga ei vähenenud oluliselt valdade kulud haridusele ja kultuurile, pigem isegi need kasvasid.

Selle aasta juunikuul algul toimus Avinurmes 2. maakoolide konverents. Üheks peatekandeks oli TÜ lõpetanu Merili Kärner Ettekanne “Maakoolide sulgemine ja

selle tagajärjed kogukondade elujõulisuse: kohalike elanike perspektiiv”. Toetudes Rahvusvahelistele uuringutele võib järeldada, et maakooli sulgemine on kaugelt laiemata tähendusega kui vaid kodulähedase haridusasutuse kadumine. Sel on nii argielulised, sotsiaalsed kui majanduslikud tagajärjed.

Kooli sulgemine nimelt mõjub halvasti kogukonna sotsiaalsele kapitalile ja kogukonna sidususele, vähendab suhtlust ja noorte sidet kodupärgaga. Kaasned võib pikaajaline majanduslik kahju, ettevõtluse lahkumine, kinnisvara väärtuse langus. Sealjuures on positiivne efekt kuludele lühiaegne, nagu selgus ka soomlaste uurimisraportis. Õpetajate minekuga seoses lahkub töönaoliselt maaintelligents, seega oskused, mis loovad majanduslikku ja sotsiaalset hüve. Järelikult tuleks väikekoolide säilitamist maal võtta kui investeerimist, mis säilitab elujõudu ning võib hea ja tuntud kooli puhul tuua rahvast juurde. Ning muuta võimalikuks negatiivset tulevikustsenaariumi.

Eestlaste hingekeeled helisevad kaasa Metsküla koolile, kus püsib midagi, mille haprus on tajutav: inimlikkus, aus eluterve olemine, loodusearmastus, vaprus, loomingulisus. Kooli ohustatus otsekui peegeldaks laiemalt meie ohustatud identiteedi juuri ja võrseid. Väikesest (koolist) on saanud suur (sümbol).

Lühendanud Henry Timusk Postimehe 4. nov 2023 artiklist

Metsküla kooli juhtum on paljastav mitmes mõttes.

Vormsilased siin- ja sealpool merd

TORBJÖRN HELGESSON, VKÜ ESIMEES,
CLAES HEMLIN, OHF ESIMEES

Eesti taasiseseisvumine 1991. aastal tähendas uusi võimalusi sõja ajal Vormsilt põgenenud ja Rootsi asunud eestirootslastele. 1992 moodustati Rootsis endisi vormsilasi ühendav ühing Ormsö Hembygdsförening (OHF), mis omakorda lõi 1999. aastal Eestis ühingu Vormsi Kodukandi Ühing (VKÜ).

1991 oli endistel vormsilastel suur huvi mahajäänud kodumaad taas näha. Huvi kasvas veelgi, kui Eesti tegi võimalikuks, et endised vormsilased saaksid teatud tingimustel maad ja majad tagasi. Nii aitaski Rootsi ühing Ormsö Hembygdsförening jagada muuhulgas infot Eesti seaduste kohta maade tagastamiseks. Paljud rootslased said maa tagasi ja korraldasid Vormsil erineval viisil puhkamisvõimalusi.

Aja jooksul kasvas Vormsilt pärit eestirootslaste seas huvi, kuidas säilitada vähemalt osa kultuurist, mis eksisteeris saarel enne, kui nad olid sunnitud põgenema. See viis selleni, et Sviby omandati Pearse talu ja muudeti talumuuseumiks (rootsi keeles *hembygdsård* ehk kodutalu). Kuna tolleaegsed Eesti seadused ei lubanud talu omada Rootsi ühingul, moodustati 16. detsembril 1999 Eestis Vormsi Kodukandi Ühing (VKÜ).

VKÜ-le kuulub kaks kinnistut: Pearse talu, mis on muuseum, ja Norjase talu, mis majutab suvel ühingu liikmeid ja muuseumi töötajaid ning kus on töötuba. Kodukandiühing plaanib, et Norjasest saab tulevikus käsitöökoda.

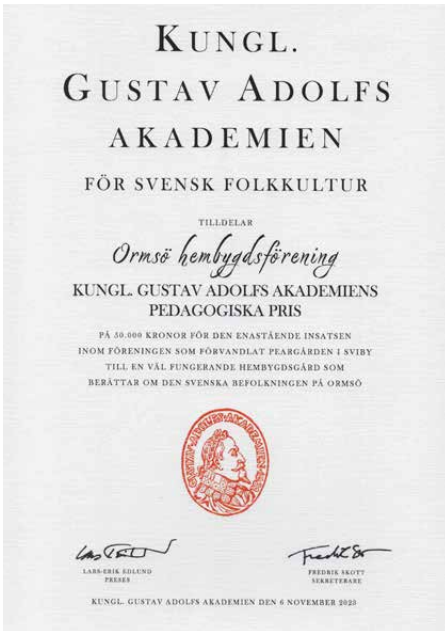
Rootsi organisatsiooni OHF on veidi alla 300 liikme. Enamasti on need Vormsil sündinud eestirootslaste lapsed või lapselapsed. Ka on veel liikmeid, kes on ise sündinud Vormsil.

Maaküsimustega OHF enam ei tegele. Nüüd oleme pühendunud kontakti hoidmisele liikmete vahel (eelkõige ajakirja Ormsöbladet kaudu) ning Vormsil asuva ühingu ja selle töö toetamisele talumuuseumis.

VKÜ-l on praegu ligikaudu 70 liiget Eestist, Soomest ja Rootsist. Vormsi ühing vastutab talumuuseumi tegutsemise eest, mis on hästi sujunud. 2023. aastal võttis talumuuseum vastu 3695 külastajat. Kodukandiühing korraldas ka giidituuri, mis võttis augustis vastu suure delegatsiooni kuninglikust Gustav Adolfi Rootsi rahvakultuuri akadeemiast.

Umbes 30 inimesega delegatsioonil on suured teadmised ja kogemused sarnaste muuseumide kvaliteedi hindamisel. Pearse talus nähtu ja kogetu avaldas neile nii suurt muljet, et nad otsustasid seda tunnustada. Nii pälvis Ormsö Hembygdsförening haridusauhinna hästi toimiva talumuuseumi eest. Auhind anti üle 6. novembril Uppsala lossis toimunud pidulikul tseremoonial. Selle võttis vastu OHFi esimees ja VKÜ juhatusel liige Claes Hemlin. Auhind on suunatud küll Rootsi ühingu, kuid on suuresti ajendatud just Vormsi ühingu tehtavast tööst talumuuseumis.

2024. aastal tähistab Vormsi Kodukandi Ühing 25 tegevusaastat. Samuti möödub 80 aastat meie esivanemate lahkumisest kodusaarelt 1944. aastal. Nii Rootsi kui Eesti vormsilaste ühingud teevad kõik selleks, et Vormsi pikk kultuuripärand säiliks ja kehtaks edasi. Häid jõule ja head uut aastat meile kõigile!

Akadeemia poolt antud tänukiri hakkab kaunistama Vormsi Talumuuseumi seina.

Kuusk, mis valiti välja kirikumetsast ja käidi koos toomas, jalutab Vormsi kooli jõulupuuks. Foto Vormsi kool

Jõulupuud jõuavad paljudesse kodudesse. Vormsi metsaomanikud on aga avastanud, et jõulupuid võetakse istutatud noormetsadest. Suvel on lõigatud noormetsadest ka kaski ja oksi. Kuid sellega tehakse kahju metsaomanikule ja Vormsi metsale.

470 alust külastas Sviby sadamat

PEETER SAAR, ROHUKÜLA JA SVIBY SADAMA KAPTEN, SAARTE LIINID

Sviby sadamahoonet ja väikelae-vadesadamat laiendati 2022. aastal. Sel aastal võttis terviklikult toimiv väikelaevasadam vastu 470 alust koos 1626 inimesega pardal. See on lisaks parvlaev Ormsöga meritsi saabunud reisi-jatele.

Suurem osa saabunud alustest olid mootorpaadid, aga saabus ka ligi 200 purjekat. Suurimad nende seas olid ajaloolised purjelaevad: kahemastiline raudlaev Lovis ja kolmemastiline puidust kuunar Svanhild.

Juulis korraldas Hiiu Purjelaeva Selts traditsioonilise purjematka, mille sihtpunktiks oli sel aastal Sviby. Sadamasse saabus lühikese ajaga 30 purjekat ja mootorpaati, et nautida Vormsi külalislahkust.

Välisriikidest seilas Sviby pea 70 purjekat, lisaks mõned kaatrid. Enamus kaugeetest külastitest olid Soomest, kui ka Rootsist, Saksamaalt, Suurbritanniast ja Prantsusmaalt.

Viimase kümne aasta jooksul on sadam läbi teinud suure arengu ja suudab pakkuda merereisijatele järjest paremaid võimalusi.

Laadaküla Rälby

ENE SARAPUU, RÄLBÝ

Rälby külaselts korraldas möödunud aastal ise ja koostöös teiste seltsidega vahvaid, meeleolu-kaid üritusi. Oli tegus aasta.

Külaseltsi hooaeg algas kevad-laadaga, mille eestvedajaks oli Eha Salu. Uuevälja taimeaed pakkus oma erinevat taimede valikut ja aedadesse vajalikud taimed saadi saarel kohapeal kätte.

Teeme Ära talgutega mais kor-rastasime Rälby ranna kiigemäge. Puhastasime risust ja oksaprahist ranna kauni vaatega mäe, paran-dasime kiiged. Laiendasime autode parkimise ala.

Juunis korraldas Vormsi Kalapüüdjate Ühing traditsiooni-lise ja populaarse kalapäeva Rälby külamaja juures.

Jaanipäeva Rälby laad on samuti juba traditsiooniline, kus kauple-vad kohalikud toidu ja käsitööga. See on võimalus nii vormsilastel kui külastel mõnusaalt jaanipäeva päeval aega veeta.

Juuli alguses pidasime Rälby külaseltsi sünnipäeva. Peo muutis vahvaks ja meeleolukaks Hanila laulu- ja mänguselts, andes koos tantsijatega sünnipäevale hoogu.

Olavipäeva eel toimus Rälby laad –veel üks üle-saareline traditsioon.

Rälby külaseltsi uus abihoone ootab värvimist. Foto Ene Sarapuu

Pakuti kohalikku toodangut, olid õpitoad, lastele batuuti ja vahvad mängud. Peredel koos lastega oli lõbu laialt.

Taasiseseisvumispäev augusti on Rälby kogukonna ühine kokku-saamisaeg külamajas. Lauale toodi head-paremat ja räägiti tehtust ning arutati edaspidiseid tegevusi.

Rälby tuuleveski – saare ainus avalik veski – on suvel külastajatele avatud iga päev. Väljapaneku eest on hoolt kandnud veskiperenaine Piia.

Sel aastal sai külaselts KOPI projekti toel püstitada abi-hoone, kus on võimalik hoida seltsi murutraktorit, laudu-toole jm. Koostööpartneriteks on olnud Hosby külaselts, Vormsi Kalapüüdjate Ühing jt. Meie küla-maja on kasutatud koosolekuteks, koolitusteks ja üritusteks.

Rälby külaselts on abiks alusta-vatele seltsidele oma kogemuste ja nõuga. Häid pühi ja kohtumiseni uuel aastal!

Kevadtalgulised Norrby sadamas. Foto Meeme Veisson

Norrby avab end merele

JONNE BERGGREN, NORRBY

Enamik Norrby ühistegevusi on seotud mererannaga.

Norrby rannala hooaeg algas mais talgutega, millest võtsid osa Norrby, Diby ja Söderby külad. Meie tublikis talgujuhiks on juba 2015. aastast Krista Veisson. 23 talgulist koristasid rannas oleva endise piiri-valvetorni ümbruse võsast, küsides enne RMK-lt (kellele ehitis kuulub) selleks ka luba.

Mais istutasime lilled Norrby koolikohta ja korrasime üm-burst. Mälestuskohta hooldasime kogu suve.

Suvel hooldasime samuti sada-maala, seda niites ja koristades.

Juulis paigaldati valla kaa-sava eelarve käigus sadamaalale välikäimla ja prügikast. Nüüd on puhkeala põõsaalused puhtad. Välikäimla käitlemise ja heakorra osas oleme vallaga küll pidanud vaidlusi, kuid loodame, et problee-mid leiavad lahenduse.

Soovin kõigile häid saabuvaid jõulupühi ja kõike head uuel aastal!

Hosby – pimedusest valguskaablini

LIINA JUTT, HOSBY KÜLAVANEM

Hosby külaseltsi loomist saab juba neli aastat, mil küla kogukond ühiste kavatsuste kokku-lepe sõlmis. Lisaks oleme valinud külavanema.

Küla arengu alustalaks on 2016. aasta suurprojekt, mil külaelaniku Ove Koska eestvedamisel väikesaarte programmi toel külla elekter veeti ning interneti optiline kaabel paigaldati. Viimane annab võimaluse teha suurepärasest kaugtööd ja on kogu küla tuleviku, rohkemate suitsude tekke aluseks.

Endiselt on kehtas seisus külatee. Koostöös vallaga on külaselts võtnud eksperthin-nangu vajalike remonditööde tegemiseks. Suuremad augud ja pehmemad kohad on selts omal jõul lappinud, aga mahukam töö seisab ees. Külatee korrastamine on küla peamine prioriteet.

Aasta alguses osalesin kogukonna eest-vedaja stipendiumi konkursil ning mind valiti üheks stipendiumi saajaks. Igakuisel on toimunud kohtumised mentoriga, läbi-tud on koolitusi, kohtunud teiste väikesaarte kogukonna eestvedajatega jne. Sama projekti raames kutsus Hosby külaselts kõiki vormsi-lasi ka Kirrit Lindmäe koolitusele kaasatusest – kuidas kaasata ja kuidas olla kaasatud.

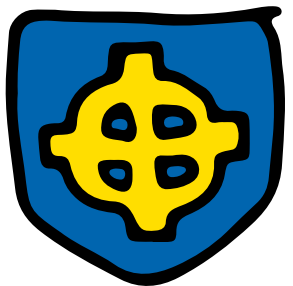
Aastate jooksul oleme panustanud küla identiteeti alates info- ja suunaviitadest kuni iga talu ühtses stiilis postkastini. Külaseltsi

eestvedajana olen kirjutanud projekte ja saanud läbi mitmete meetmete rahastust lauri (väikesa-dama) arendamiseks, puhkealale mööbli soetamiseks ning veoohu-tustsundi paigaldamiseks. Koostöös Rälby külaseltsiga korraldasime kõikidele soovijatele elupäästva esmaabi koolituse. Lisaks õpin praegu Hiumaa ametikoolis väi-kesadama spetsialisti erialal, et küla sadamat teadlikult hallata ja arendada. Külasadamate teema on seoses üldplaneeringu aruteludega kuum. Selles valguses leian, et külad peaks välja minema täispangale ehk väikesadama formaadile, sest madalamale tasemele on alati või-malik tulla.

Kui soovid Hosby külaseltsi tege-mistega kursis olla, siis leia meid Facebookist. Kui soovid nõu küla-seltsi toimimisest, siis kirjuta liina. jutt@gmail.com.

Hosby küla ilmetavd ühes stiilis talunimega postkastid. Foto Liina Jutt

vormsi
2023

Saar ja kala käivad kokku

ENE SARAPUU, VORMSI KALAPÜÜDJATE ÜHING JUHATUSE LIIGE

Vormsi Kalapüüdjate Ühing korraldab aastas kahte üritust: avatud kalasadama päev Sviby sadamas ja Vormsi kalapäev.

Üle-Eestiline avatud kalasadama päev toimus Sviby sadamas teist korda. Seda tehakse koostöös Läänemaa Rannakalanduse Seltsiga. Kohal olid kalakokad töötoaga, proovida sai Magnushofi külalistemaja kalasuppi. Peeti õngeloopimisvõistlus ning retrobuss viis saare ringsõidule tutvuma kalurikülade, sadama- ja lossimiskohtadega. Kõlasid mere-laulud, saijoonistada, meisterdada ja trummi põristada. Kaubeldi suitsukala ja kohaliku toiduga ning kalamehejuttudes arutleti kalapüügi ja -müügi teemadel. Kohal oli Vormsi vabatahtlikud merepäästjad ja naiskodukaitsjad.

Vormsi kalapäev toimus aga juba kümnendat korda. Seekord oli koolitajateks-juhendajateks kolm põlvkonda Koržetseid. Loomulikul rääkis kõige rohkem Vladislav Koržets, kelle mõnusa jutu saatel valmisid koos külastajatega erinevad kalaroad.

Kalapäeval oli umbes 90 osa-lejat. Päeva korraldamist toetas Vormsi vald.

Üritused on otseselt seotud ühingu eesmärgiga tutvustada ja säilitada kalandus- ja merendus-tegevust Vormsil.

Kalapüüdjate ühingu eestvedajad Ene Sarapuu ja Jonne Berggren Vormsi kalapäeval Vladislav Koržetsiga (keskel). Erakogu

Pärast jüriööjooksu korraldasid naiskodukaitsjad osalejatele rahvamaja juures mängu. Foto Veronika Isberg

Olla valmis, kui peaks juhtuma...

VERONIKA ISBERG, VORMSI JAOSKONNA JUHATUSE LIIGE

Üksteist naist, sajad vabatahtlikud tunnid, koostegemise rõõm ning enda uute võimete avastamine – see on Naiskodukaitsje Lääne ringkonna Vormsi jaoskond ehk meie naiskodukaitsjad.

Naiskodukaitsje on võimaluste organisatsioon, kus iga liige kavandab oma tee ise, millise aja jooksul läbid baasväljaõppe, millises tegevussuunas lisateadmisi saab ja mis kohustusi vabatahtlikuna täitma hakkab.

Meie naiste mõõduva aasta kalender on olnud kirju. Kasutame palju võimalust käia Haapsalus lasketrennis. Aasta alguses saime valmis kaitsevõrgu ja saatsime Ukrainasse. Läbitud on baasväljaõppe mooduleid, temaatilisi kursuseid ning ollakse juba ise õpetaja. Uurime ja kogume esimese Vormsi jaoskonna ajalugu.

Kuid me kanname ka kodanike kaitsetahte esindusfunktsiooni. Vormsi naiskodukaitsjaid näeb tähtpäeval vabadussõja mälestussamba juures, sinilillekampaania ajal, veteranide päeval ja jüriöö jooksul, lastekaitsepäeval ning maakaitsepäeval tule toomisel Sviby sadamas ja jaanilõkke süütamisel.

Jaoskonnaga arvestab ka vallavalitsus, kes on kaasanud meie esindaja valla kriisimeeskonna ja elanikkonnakaitsje teemalistele aruteludele.

Meie naiste huvi ja tahe on panustada

evakuatsioonirühma tegevusse, olles osalenud õppepäeval ja enamusest on läbinud evakuatsiooni baaskursuse. Pea pool jaoskonnast käis detsembri alguses Orkaan XVII evakuatsiooniõppusel Taebblas.

Vormsi jaoskonna aseesinaine Annika Adams võtab aasta kokku: „Jaoskonnal on olnud toimekas aasta ja oleme hästi hakkama saanud, seda kinnitab Naiskodukaitsje Lääne ringkonna juhatus antud tänukiri meie esinaisele Geidyle ringkonna aastapäeval.”

Vormsi jaoskonna juhatus liige Ege Kanarbik lisab: „Me teeme kõik seda vabatahtlikult oma põhitöö ja pere kõrvalt vastavalt võimalustele. Eelkõige eesmärgiga olla valmis, kui Vormsil peaks midagi juhtuma... Loodame, et ei juhtu.”

Vormsi jaoskond tähistab uue aasta 16. märtsil kolmandat aastapäeva.

Äkki sobid sinagi meie sekka?
Kirjuta meile:
vormsinaiskodukaitsje@gmail.com.
Vaata veebilehte: naiskodukaitsje.ee

Nooremaks ei jää keegi!

HELLE RINNAK, PENSIONÄRIDE SELTSING

Vormsil on neid, kel on elatud palju aastaid ning tuuled on puhunud pika eluea jooksul nii siit kui sealt. Või nagu kirjutab vormsilane Silvi-Astrid Mickelini oma luulekogus „Üle eluväljade“: *Meri laulab ümber saare / oma aegumatut viit. / Tuul see puhub igast kaarest / pritsib piisku sealt ja siit.*

13 aastat tagasi, 8. detsembril 2010 moodustati nelisteist liiget Vormsi Pensionäride Seltsingu. Kuigi igavikku on lahkunud seitse asutajaliiget, on liikmeid praegu taas neliteist. Koos käime igal teisipäeval Hullo käsitöötoas.

Meie ei tantsi, ei laula ega löö trummi oma koosviibimistel. Eesmärgiks on hoopis liikmete ja toetajaskonna ühendamine Vormsil ning eakate ja puudega inimeste sotsiaalse turvalisuse tagamise ja õiguste kaitse. Peaaegu igal kokkusaamisel arutatakse invatranspordi vajadust ning on tehtud kirjalikke ettepanekuid vallavalitsusele.

Aga meie liikmed laulavad-tantsivad küll – Ela, Reet ja Marje teevad seda Vormsi ansamblites ning ilusaid värse kirjutab Elvi.

Kuna paljud meist on käsitööselti liikmed, siis arutame ka käsitöö-teemasid. Püüame seista selle eest, et Vormsi etnograafilist pärandit austataks – olgu selle oskuslikult rakendamine tänapäevaste esemete valmistamisel või uute mudelite loomisel.

Praegu valmistame väikesi gobelääne, mille teemaks on Eesti rahvuslill, -lind ja -loom ning igal aastal valitavad lilled, loomad ja linnud. Valmides peaks need seinal välja nägema loodusseeriana.

Ootame meiega liituma uusi liikmeid! Häid jõule ja soovide täitumist uuel aastal!

Butiiki märgati Eestis

VERONIKA ILUMÄE, MAIRE MATSI

Juba teine hooaeg oli Vormsi Uuskasutus Butiigile meeldivalt tõine. Suurepärase asukoht külakeskuses tõi kohale rohkelt uudistajaid nii saarelt kui mandrilt. Isegi vihmaste ilmadega kogunes avamisajaks ukse taha inimesi.

Kuuldus meie poest, kus stiilsed rõivad ning jalatsid on ilma hinnasildita, levis sel aastal ka mandrile ja raadiosse. Pärast seda võttis meiega ühendust Postimees ning avaldas toreda artikli „Vormsi saare ainsas rõivapoes käib kauplemine tasuta“ (maaelu.postimees.ee, 24.08.2023).

Lisaks tasuta riidele rõõmustame vormsilasi veel teisiti. Nii tegime Vormsi Vaibil moedemonstratsiooni, mis kujunes värvikaks ja lõbusaks.

Suvel kogunes annetuskasti tänulikelt inimestelt tore summa, mille omakorda panustame kogukonna heaks. Sügisel korraldame valla toel meeleoluka tantsuõhtu koos ansambliga Väliharf. Suur osalus kinnitas, et rahvas tahab pidutseda.

Saarel võiksid tantsuõhtud toimuda vähemalt kord kuus, oli osalejate arvamus. Peo õnnestumiseks pole tingimata vaja ansamblit, vaid lihtsalt ettevõtlikust ja head muusikat ning loomulikult pidulisi.

Novembris alustasime loengusarjaga. Pealkiri „Surmakohvik“ tekitas inimestes esmalt kõhedust. Kes aga kohale tuli, sai tuttavaks karismaatilise esi-neja Inna Narro-Taimsaarega ning võis mõlgutada mõtteid elust ja surmast. Loengu teises pooles andis lektor imelise kontserdi.

Uue aasta märtsis on oodata lõbusat naistepäeva-pidu ansambliga Saks ja Soni.

Täname südamest kõiki sõpru, toetajaid ning Vormsi valda ning sõuame uude aastasse puhta hinge ja avatud südamega!

Viikingitel tuleb ellujäämiskursus

LIINA JUTT, KAITSELIIDU TEGEVLIIGE

Vormsi Viikingid on tegutsenud viis aastat Kaitseliidus. Mõõduv aasta mõõduv rahulikumalt ja kokkusaamistega mandril, kuid uuel aastal oleme taas rohkem Vormsi-kesksed.

Sel aastal said Vormsi noored proovida tehnikaga ringikäimist Kilti sõjaväelennuväljal. Lääne maleva autopargi tehnikaõppepäev algas rattavahetusega ja lõppes maasturi ja veoauto õppesõiduga. Noorim roolisoli oli 10-aastane.

Haapsalu siselasketiirus toimus mõõduvõtt õhkrelvadest ja sportpüssidest laskmises. Võistlusel osalesid Läänemaa ja Hiiumaa noored, kes käivad lasketrennides. Vormsi Viikingite rühmast sai sportpüssi arvestuses II koha Gertlin Kanarbik.

Igal aastal korraldab Kaitseliit üle-Eestilist noorterühmade suvelaagrit. Sel aastal toimus laager „Spekter“ Massu mõisas, kus kõik soovijaid said osaleda.

Koos Vormsi naiskodukaitsjatega osalevad Vormsi Viikingid alati Vabadussõja mälestussamba üritustel.

Uuel aastal on plaanis korraldada ellujäämiskursus Vormsil, mis koosneb neljast moodulist. See tähendab neli nädalavahetust metsas (metsa) tarkuste õppimist.

Vormsi Viikingite noorterühma juht ja instruktor on Raigo Õiglas, kes pälvis aasta alguses parima noortejuhi tiitli.

Kui oled vähemalt 7-aastane ning soovid aktiivset tegevust, siis Noored Kotkad ja Kodutütred on mõeldud sulle! Anna endast märku: liina.jutt@kaitseliit.ee või Facebooki Vormsi Viikingid grupis

Viilu täide viljavihkudega on huvitav, aga ilmselt ajutine. Majal pole ka voodrit. Majal lasti mitu aastat vajuda, et siis vooder peale panna.

Vanemad majad olid pigem tahutud palgist ilma voodrita. See-eest ukse on peremees kaunilt kujundanud.

(M)ajalugu

MADLI PAULUS, HENRY TIMUSK, ALGOR STRENG

(M)ajalugu on lugudesari, milles toome teieni Vormsi arhitektuuripärandit erilisel esiletõstvatid kodusid. Kuid mis üldse on see arhitektuuripärand, millest rääkida? Mis ajastust see pärineb ning mis täpsemalt on see, mis teeb ühest majast tüüpilise Vormsi maja?

Vormsi traditsioonilise arhitektuuri puhul oleks ehk kõige paslikum rääkida just II maailmasõja eelsest ajast ehk 20. saj esimesest poolest. Seda just eelkõige seetõttu, et sellest ajastust pärinevat külaarhitektuuri on meie miljões kõige rohkem säilinud.

Tüüpiline Vormsi talumaja oli ühe või pooleteistkordne 40-45 kraadise viilkatusega riskülikukujulise põhiplaaniga rõhtpalkehitis. Varasemalt oli enamasti elamute katused õlest, hiljem roost, ka tsinkplekist ja tsementkividest. Üldiselt olid tahutud palgist eluhooned kaetud laudvoodriga, mis oli värvitud kas kollaseks või rootsipunaseks, jõukamad majad kasutasid ka näiteks helerohelist või -sinist. See tulenes lihtsast tõsiasjast, et raudoksiidipõhised punane ja kollane olid märksa odavamad kui indigo baasil sinine ja roheline. Tüüpiliselt ilmetasid Vormsi majade fassaade tuulekojad või klaasverandad. Verandaaknad võisid

olla suuremad ja keerukama jaotusega, elumaja aken oli aga enamasti 6-ruuduline.

Ülejäänud Vormsi talumajadest eristusid selgelt häärberi tüüpi elumajad, mida on rohkelt näha Hullos. Tegelikult võib tänapäevani sellist tüüpi majade ajaloolisi näiteid ka teistest küladest leida- sellisel juhul oli üldiselt tegu jõukate perede elamutega. Need majad olid märgatavalt suuremad, tavaliselt 180-240 m², ja uhkemad, enamasti pooleteistkordsed vintskappidega elamud, millel võib olla mitu eeskoja või suure klaasverandaga sissepääsu. Need elamud olid ka rikkalikult kaunistatud. Omaette kategooriana võib välja tuua ka popsitalud ehk tavapärasest pisemad talud.

Ehisdetaille ei kasutatud mitte ainult rikkamate ja suuremate majade juures. Pea iga hoone kasutati nn hobusepea-kujulisi sarika otsi. Ka välisvooder püüti võimalusel kujundada ilmekalt, näiteks oli tüüpiline kasutada soklist (hoone vundamendi

Eestirootslaste rahvusliku liikumise juhi ja õpetaja Hans Pöhli maja Hullos. Fotod SOV arhiivist, digitaalselt koloreeritud

maapealne osa) kuni akende alumise servani kitsamat püstlaudist, edasi laiem horisontaallaudis, vahel karniis. Viiluotste vertikaallaudise alaserp püüti samuti lahendada põnevamalt kui lihtne sirge lõige, näiteks olid tüüpilised kolmnurgad või kaarekesed kombinatsioonina ringjate avadega.

Üldiselt võib vanade majade kohta öelda, et kuigi praktilisus oli kindlasti oluline ei pidanud taluomanikud paljaks kuldada aega selleks, et hooned ka visuaalselt kaunid oleksid. Palju lihtsam ja kiirem oleks ju olnud kõik teha sirge ja kandiline... Seetõttu on vana maja kumardus oma meistritele ja ajastule. Vana maja ehitamisele on pandud palju tööd ja vaeva, armastust ja hinge. Taluarhitektuur oli (ja on siiani) tore segu praktilisest ja

edevusest: tavade harjumustest, mis omakorda tulenes tihti sellest, et nii lihtsalt asjad olid ennast tõestanud töötama ja edevusest, et olla naabrist uhkem ja parem. Kõike eelnevat raamistasid kirjutamata seadused ning kogukondlikud kokkulepped. Tänaased kogukondlikud kokkulepped on paberil kirjas. Ka praegu väärtustatakse sellise ajaloolise ehitusstiili säilimist ja taasloomist, seda kajastavad nii Vormsi arengukava kui ka Läänemaa maakonnaplaneering mis on ühtlasi alusdokumendiks ka Vormsi vallavolikogu ehituskomisjoni töös ja otsustes.

Ja just selliste edev-praktiliste, ajalooliste ja südamega tehtud majadega loodamegi teid selles lugude sarjas tuttavamaks teha. Juba järgmises numbris kohtume esimese sellise maja looga.

Käsitöötraditsioon elab

VERONIKA ISBERG, VORMSI KÄSITÖÖ SELTSI JUHATUSE LIIGE

Mardilaat Tallinnas, mis toimus 9.-11. novembrini, on Vormsi Käsitöö Seltsi iga-aastane suur väljasõit ja Vormsi tutvustamine.

Erinevatel päevadel suhtlesid laadalistega Marju Tamm, Sabine Burger, Ene Rand, Kristina Rajando ja Sirje Veedler. Väljapaneku aitasid kohale Koit Isberg ja Algor Streng, kujundas Kristina Rajando. Koolitüdrukutest käisid mardilaadal Liisbeth, Andra Nora, Eleriin, Anni, Liise, Janeli, Mari-Liis, Margaret, Egelin. Eleriin ja Anni proovisid Vormsi boksist ka müüja ametit.

Täname lapsevanemaid, et nad usaldasid lapsed kaasa suurele laadale! Seltsi juhatus tänab ka Vormsi vallavalitsust toetuse eest.

Aasta on olnud seltsi liikmetele

tegu: kes imetleb punutud säärepaelu, kes kootud sõrmkindaid ning pereliikme seljas Vormsi kampsunit või peegli ees uhket helmekeed.

Kadripäeval said seltsi liikmed koos koolitüdrukutega helmekeedid meisterdada Anu Randmaa juhendamisel. Koolituse tegi eriliseks Kristina Rajando ülevaade 1988. aastal Vormsi kiriku taastamistööde käigus leitud helmestest ja võimalus neid oma silmaga näha. Koolitus toimus Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu mentorprogrammi raames koostöös seltsi ja Vormsi kooliga. Ühist loomisrõõmu on pakunud mitmed Kultuurkapitali

toel tehtud kursused, mida on juhendanud meie käsitöömeister Marju Tamm. Aprillis säärepaelte kursus, suvest sügiseni kampsuni kursus, novembris algas pitsilise randmega sõrmkinnaste kursus.

Seltsi juhatue liige Kristina Rajando: „Soovime, et meie meistrid ei väsiks ja jaksaksid ikka ilusat Vormsi pärandit nähtavaks kududa-sepistada või muul viisil esile tuua.”

Vormsi oma ülikool

JANIKA VIILMA, SOTSIAALTÖÖ- JA HARIDUSSPETSIALIST

Koos õppeaastaga sai alguse täiskavanduid kaasa mõtlema ja õppima kutsuv saareülikool.

Saareülikooli loengud ja seminarid on mõeldud kõigile, kel vähegi huvi uute teadmiste või vanade värskendamise vastu. Kõnelejad on spetsialistid, kes räägivad lahti maailma neid killukesi, mis saarerahvale huvi pakuvad.

Septembris oli kõnelejaks Rita Rätsepp, kellega sai arutleda elu ja inimekäitumise üle.

Oktoobris olid külas Merike Kull ja Maarja Park Tartu Ülikooli liikumislaborist. Nad rääkisid liikumise olulisusest, sest see muudab päeva efektiivsemaks nii lastel kui täiskasvanutel.

Saareülikool jätkab jaanuaris, mil tuleb külla Grete Arro, kelle seminar oli algselt plaanitud novembrisse. **19. jaanuaril** on võimalik mõtlemise, õppimise ning motivatsiooni teemadel kaasa mõelda. Muide, Grete jõuab paljudesse kodudesse teleri vahendusel saates „Maailma kõige targem rahvas”.

9. veebruaril räägib Triin Gede jätkusuutlikest toiduvahikutest. Triinul on Tallinna Tehnikaülikooli toidutehnoloogia ja tootearenduse magistrikraad ja ta õpib praegu Tallinna Ülikooli Haapsalu kolledžis tervisejuhi erialal. Koolitusel uurime taimsete toiduvahikute tähtsust ning mõju inimese tervisele ja elukeskkonnale.

8. märtsil tuleb külla Helar Peterson, kes on palju aastaid töötanud kriisinõustajana. Ta on laia kogemustepagasiga terapeut ning avab sõltuvuste teemat.

Saareülikool toimub Vormsi koolimaja saalis. Kõik on oodatud kuulama, inspireeruma ja kaasa mõtlema!

Hõbekohvik kutsub!

JANIKA VIILMA, SOTSIAALTÖÖ- JA HARIDUSSPETSIALIST

Möödunud sügisel avas saarel uksed Hõbekohvik. Kord kuus, neljapäeva pärastlõunal, muutub rahvamaja saal kohvikuks.

Kohvikusse on oodatud kõik küpses eas saareelanikud, et mõtteid vahetada, üksteiselt uudiseid kuulata ja arutleda.

Kohtumised on olnud erinevatel teemadel. Nii on vaadatud üle üldplaneering ning arutatud, mis on saarel väärtuslik, mida kindlasti peab hoidma. Selgitatud on valla sotsiaaltoetuste- ja teenustega seonduvat ning arutatud, kuidas info saarel liigub ja et see jõuaks iga elanikuni. Kohvikule kohaselt on kohvi kõrval laual alati midagi maitsvat.

Hõbekohviku kohtumised jätkuvad rahvamajas uuel aastal juba neljapäeval, 18. jaanuaril kell 16. Välja võib pakkuda teema, mida tahaks teistega arutada ning lauale võib tuua küpsetise, mida teistega jagada. Kõik on oodatud!

Talverütmid Vormsil

MIKK PUURMANN, MTÜ VORMSI VAIB

Vormsi Vaibi jaoks oli aasta 2023 suurepärase! See andis tõuke korraldada ka talvine vaib – Vinter Vaib.

Suvine sündmus andis veelgi kindlust, et üritus ja kaubamärk on leidnud koha väga paljude inimeste südames.

See teadmine annab jõudu, et pakuda uusi elamusi ja kaasata veel enam kohalikke inimesi. Esikohale jääb väikesaare eksklusiivsus ja põhimõte, et läbi sündmuse saame näidata Vormsit selle parimas mahlas.

Suveüritusena ei plaani Vormsi Vaib kasvada olulisemalt suuremaks. Seevastu talvisel ajal on kasvuruumi kuhjaga. Nii tulebki **10. veebruaril Hosbys** talveüritus Vinter Vaib.

Usume, et Vormsil on väga palju pakuda aastaringselt ja üritused on üks vorm selle tõestamiseks ning turismihooajavälise elu elavdamiseks.

Täname kõiki, kes on Vormsi Vaibil toeks olnud – seda nii nõu, jõu kui hea sõnaga!

Spordirajal näeme!

BJÖRN BERGGREN, MTÜ VORMSI SPORDIRAJATISED

Meie ühingu 2023. aasta suurim edu-lugu on Vormsi mälumängusari.

Mälumängusari lõpetas kevadel esimese hooaja ja alustas sügisel teist. Vastuvõtt on olnud väga osavõturohke ja soe.

Kahjuks on läinud aasta meepotis ka tilk tõrva. Pahatahtlikud inimesed lõhkusid augustis Vormsi *discgolfi*-rada – lõhuti kaarditahvleid ja kangutati rajaposti.

Loodame, et see on ühekordse juhtum. Emotsioonide väljendamiseks soovitage midagi elutervemat – tehke sporti! Me parandame puudused ning 2024 arendame spordirajatisi edasi.

Vormsi Spordirajatised MTÜ soovib kõigile head liikumisaasta lõppu ja elutervet uut aastat!

11 000 raamatut ootavad lugemist

ENE RAND, RAAMATUKOGU JUHATAJA

Aastaga on Vormsi raamatukogu saanud 230 uut raamatut ja kaksteist uut lugejat. Raamatuid tuleb veel juurde – aasta lõpuks saavad 113 registreeritud lugejat laenutada 11 056 raamatu seast endale meeldiva.

Sel aastal külastati raamatukogu 1921 korda, millest kolmandik oli laste külastused. See on rohkem kui varasematel aastatel. Kokku laenutati 1746 raamatut ja kohapeal loeti 38 raamatut. Liikumiskustega lugejal on võimalik kasutada kodulaenutust ehk raamatuuakse koju. Selleks tuleb helistada 5770 4904 või kirjutada raamatukogu@vormsi.ee. Sel aastal kasutati teenust kuuel korral.

Loetumad Eesti autorid täiskasvanutel on Tõnu Õnnepalu, Jaan Kross ja Eet

Tuul, noortel Ketlin Priilinn ja Helga Nõu ning lastel Piret Raud, Andrus Kivirähk ja Markus Saksatamm.

Kord kuus toimuvad raamatukogu jutuhommikud lasteaias. Lastele on mängimiseks raamatukogus nüüd LEGO-laud. Samuti saab meil tasuta printida ja paljundada, lugeda ajalehti ja ajakirju ning kasutada interneti.

Vormsi lugeja on kohusetundlik ning aasta lõppedes võlgnikud puuduvad. Suur tänu, armsad lugejad!

Vormsilased Gruusias

Vormsi rahvatantsurühma 2023. aasta suursündmus oli osalemine rahvusvahelisel folkloorifestivalil mägises Gruusias. Seal tutvustati Eesti ja rannarootsi rahvatantse ning nautiti Gruusia kultuuri. „Üle kolmekümne aasta tegutsenud tant-

surühm on tore sõpruskond, kellega on mõnus trenni teha ja osaleda üritustel,” ütleb juhendaja Eidi Leht, „sügav kummardus tantsijatele, tänu kellele rahvatantsutraditsioon Vormsil kestab.“

Meeleolukas aastalõpu pidu Vormsil

R, 29.detsembril
Vormsi Rahvamajas

Üksed avatakse pidulistele 20.00

Palju õnne, Vormsi väarikad sünnipäevalapsed!

November

TEET JÕERÜÜT
HEINO MARIPUU
GERDA PIIRSAU
ANDRES IILA
PAUL SARAPUU

Detsember

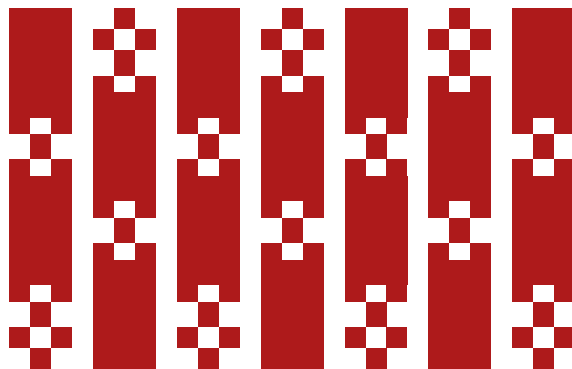
VELLO HELDRING
TOIVO VALLA
ERVIN KITS
VAMBOLA PALM

Vormsi vald õnnitleb sünnipäevalapsi alates 70. juubelist

Kruusaaugu katastriüksuse detailplaneeringu menetlus

Kruusaaugu katastriüksus asub Rumpo külas, piirneb edelas Rumpo teega ning kirdes Rumpo karjääriga. Hetkel jääb karjääri (Kordbackani kinnistu) viiv tee osaliselt Kruusaaugu kinnistule. Planeering näeb ette tee avalikku kasutust kuni tee rekonstrueerimiseni ja täielikult Karjääri tee kinnistule tõstmiseni. Planeeringuala suurus on 1,1 ha, mis on 100% elamumaa. Lubatud hoonetealune kogupind on 345 m². Ette nähakse üht eluhoonet kuni kuue abihoonega.

Kruusaaugu detailplaneering on üldplaneeringut muutev, kuna taotletakse ehituskeeluvööndi vähendamist. Eskiisid on kättesaadavad 11. detsembrist **kuni 10. jaanuarini 2024** valla kodulehel (planeeringute sektsioonis) ja vallamajas. Avalik arutelu on 17. jaanuaril 2024 kell 15 Vormsi vallamajas.

Sündmused

Kavas võib tulla muudatusi, uuendatud sündmuste infot saab kodulehelt **vormsi.ee/sundmused**

Sündmused on nii tasulised kui tasuta. Täpsema info saamiseks võtke ühendust sündmuse kontaktiga.

Detsember

24.12 kl 17 jõuluõhtu jumalateenistus.

Püha Olavi kirik

25.12 kl 11 I jõulupüha jumalateenistus.

Püha Olavi kirik

26.12 kl 17 laste ja noorte jõulupidu.

Kogudusemaja

29.12 kl 20-00 aastalõpupidu ansambliga

Väikeste Lõõtspillide Ühing. Õhtujuht

Margus Luik. Avatud baar. Üritus on

tasuta! Rahvamaja. Registreerumine ja

info: 5836 4634, angela@vormsi.ee

Jaanuar 2024

3.01 kl 10.30-11 relvarahu aastapäev.

Küünla süütamine Vormsi Vabadussõja

mälestussamba juures

5.01 kl 13.30-16.30 üldplaneeringu

arutelukoosolek. Teemad: väärtuslik

põllumajandusmaa, väärtuslik maastik,

esmane rohevõrgustiku analüüs,

miljööväärtuslikud alad, vaated, kohaliku

kaitse objektid. Rahvamaja

7.01 kl 11-12 jumalateenistus.

Kogudusemaja

12.01 kl 15.30-17.30 kuuskede

põletamine. Hullo kiigeplats

13.01 kl 10-12 vallavalitsus kutsub külla

Borrby. Hullo koolituskeskus

13.-14.01 pildistamiskursus: tootefoto

tegemine mobiiltelefoniga. Magnushofi

külastamise, Suuremõisa. Osavõtutasu:

20 € (MTÜ Vormsi Kra:m liikmetele 15€).

Registreerimine: info@vormsikraam.ee

19.01 kl 13.30-16.30 volikogu istung

20.01 kl 19 Vormsi mälumäng. Kõrts

Krog No. 14. Registreerimine ja info:

vormsisport@gmail.com, 514 1418

20.01 loov-päevade projekt:

meisterdamise töötuba. Info ja

registreerumine: karina@vormsi.ee

21.01 kl 11 jumalateenistus.

Kogudusemaja

Veebruar

2.02 kl 10.30-11 Tartu rahulepingu

aastapäeva tähistamine Vormsi

Vabadussõja mälestussamba juures

2.02 kl 13.30-16.30 üldplaneeringu

arutelukoosolek. Teemad: maakasutuse-

ja ehitustingimused. Rahvamaja

4.02 kl 11 jumalateenistus. Kogudusemaja

10.02 loov-päevade projekt:

meisterdamise töötuba. Info ja

registreerumine: karina@vormsi.ee

10.02 Vinter Vaib. Hosby paadikuuris

16.02 kl 13.30-16.30 volikogu istung

17.02 kl 19 Vormsi mälumäng. Kõrts

Krog No. 14. Registreerimine ja info:

vormsisport@gmail.com, 514 1418

18.02 kl 11 jumalateenistus.

Kogudusemaja

24.02 vabariigi aastapäeva tähistamine.

Pärgade asetamine Vabadussõja

mälestussambale. Pidulik kontsert

rahvamajas